

”Ukrainalaiset ovat eurooppalaisia ja heitä on autettava, ei kaukaisia arabeja”

Suomalaisten asenteet ja rodullistamisen ilmentymät Lähi-idän ja
Ukrainan pakolaisten kohdalla kommenttikentissä

Sosiaalitieteiden
kandidaatintutkielma

Laatija:
Iida Sorsa

5.5.2024
Turku

Kandidatutkielma

Oppiaine: Sosiaalitieteet

Tekijä: Iida Sorsa

Otsikko: ”Ukrainalaiset ovat eurooppalaisia ja heitä on autettava, ei kaukaisia arabeja” - Suomalaisen asenteet ja rodullistamisen ilmentymät Lähi-idän ja Ukrainan pakolaisten kohdalla kommenttikentissä

Ohjaaja: YTT Heidi Elmgren

Sivumäärä: 30 sivua ja 1 liitesivu

Päivämäärä: 5.5.2024

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen teoriaohjaavan sisällönanalyysin ja teemoittelun keinoin suomalaisten asenteita Lähi-idästä ja Ukrainasta saapuneita pakolaisia kohtaan. Tämän lisäksi tutkin sitä, miten rodullistaminen ilmenee edellä mainittujen pakolaisryhmien kohdalla. Kyseessä on ajankohtainen ja merkittävä aihe, sillä yhteiskuntamme monikulttuuristuu jatkuvasti ja siihen liittyvät aiheet nousevat usein päätöksenteon ja julkisen keskustelun kohteeksi. Tutkielman teoreettisena pohjana hyödynnän aiempaa tutkimusta rodullistamisesta ja pakolaisryhmiin suhtautumisesta mediassa. Tarkempana aineistona puolestaan käytän pakolaistilanteisiin liittyvien uutisten kommenttikenttiä Facebook-yhteisöpalvelussa.

Käsittelen aihetta tutkiessani muun muassa pakolaisuuden taustalla vaikuttavia syitä, pakolaisten kulttuurista aiheutuvia ennakkoluuloja, avun ansaitsevuutta ja turvallisuuteen liittyviä näkökulmia. Tulosten perusteella suomalaisten suhtautumisessa eri pakolaisryhmiin esiintyy vahvaa vastakkainasettelua. Lähi-idän pakolaisiin liitetään usein elintasopakolaisuuden käsite ja heidät koetaan laajana turvallisuusuhkana suomalaiselle yhteiskunnalle ja kantaväestölle. Ukrainalaiset puolestaan nähdään positiivisemmassa valossa ja kommentoijat kokevat heidän ansaitsevan saamansa avun. Tämän lisäksi tuloksista selviää, miten Lähi-idän pakolaiset joutuvat kohtaamaan enemmän rodullistamisen ilmentymiä kuin Ukrainasta saapuneet pakolaiset. Käytännössä rodullistamisen ilmentymät ovat nähtävissä negatiivisissa ennakkoluuloissa, jotka kohdistuvat Lähi-idän pakolaisiin ja heidän kulttuuriinsa.

Kaiken kaikkiaan tutkielmani tuo ilmi, miten suomalaisessa yhteiskunnassa esiintyy edelleen eri pakolaisryhmien arvottamista ja heihin kohdistuvia haitallisia ennakkoluuloja. Kyseiset negatiivissävytteiset ennakkoluulot ovat erityisen vahvasti läsnä juuri sosiaalisen median verkkokeskusteluissa, sillä siellä kynnys niiden levittämiseen on huomattavasti matalampi. Näin ollen tutkielmani nostaa esiin säilyvän tarpeen antirasistiselle työlle ja sellaisen yhteiskunnan rakentamiselle, jossa arvostetaan monikulttuurisuutta ja erilaisia kulttuureja.

Avainsanat: asenteet, pakolaisuus, rodullistaminen, sosiaalinen media, verkkokeskustelut

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Pakolaisuus	3
3	Pakolaisten rodullistaminen	4
3.1	Rodun käsite ja rodullistamisen prosessi	4
3.2	Rodullistamisen ilmentymät	5
4	Pakolaisryhmät ja media	7
4.1	Eroavaisuudet pakolaisryhmiin kohdistuvassa uutisoinnissa	7
4.2	Suhtautuminen pakolaisryhmiin sosiaalisessa mediassa	8
5	Tutkimusasetelma	9
5.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	9
5.2	Tutkimusaineiston keruu ja sen kuvaus	10
5.3	Tutkimusmenetelmä	11
5.4	Tutkimuseettiset kysymykset	12
6	Pakolaisryhmiin suhtautuminen ja rodullistaminen kommenttikentissä	13
6.1	Pakolaisuuden oikeat ja väärät syyt	13
6.2	Vieras ja tuttu kulttuuri	15
6.3	Pakolaisryhmien ansaitsevuus	17
6.4	Turvalliset ja vaaralliset pakolaiset	19
7	Johtopäätökset	21
	Lähteet	24
	Liitteet	28
	Liite 1. Uutis- ja kommenttiaineisto	28

1 Johdanto

Maailmalla esiintyvät globaalit konfliktit, vaino, sodat ja ilmastonmuutos sekä siihen liittyvät luonnonkatastrofit ovat pakottaneet monia ihmisiä etsimään turvapaikkaa sekä parempaa tulevaisuutta muualta. Tällaisia omasta kotimaastaan paenneita ja toisesta valtiosta turvapaikan saaneita ihmisiä kutsutaan pakolaisiksi. Edellä mainittujen pakolaisuuden lähtösyiden lisääntyessä Euroopan unionin jäsenmaiden sekä näin ollen myös Suomen rooli pakolaisten vastaanottajana on korostunut. Suomi on muun muassa sitoutunut vastaanottamaan kiintiöpakolaisia ja noudattamaan useita kansainvälisiä sopimuksia, joilla pyritään turvaamaan pakolaisten oikeudet. Samalla pakolaisuuteen liittyvät aiheet ovat nousseet yhteiskunnallisen keskustelun ja mediauutisoinnin keskiöön.

Suomen pakolaistilanne on tullut esille julkisessa keskustelussa erityisesti vuoden 2015 pakolaistilanteen ja vuonna 2022 Ukrainasta saapuneiden pakolaisten myötä. Sotien ja epävakaa yhteiskunnallisen tilanteen takia Lähi-idästä, erityisesti Syyriasta ja Afganistanista, lähteneitä pakolaisia pyrki Eurooppaan turvapaikan toivossa vuonna 2015 (Maahanmuuttovirasto 2016). Vastaavasti Venäjän käynnistettyä sotilaallisen hyökkäyksen Ukrainaan vuoden 2022 alussa ukrainalaiset pakenivat sotaan Euroopan maihin (Maahanmuuttovirasto 2022; Pakolaisneuvonta 2022). Olen valinnut vertailun kohteeksi juuri nämä pakolaistilanteet, sillä molemmissa tapauksissa Suomeen saapui suurissa määrin turvapaikkaa hakevia ihmisiä. Lisäksi tilanteet vaikuttivat yhteiskunnalliseen ilmapiiriin ja aiheuttivat poliittisia jännitteitä. Huomattavaa ja tutkimisen arvoista on kuitenkin se, että kyseisiin pakolaisryhmiin suhtauduttiin sekä poliittisten päättäjien, uutismedian että kansalaisten toimesta eri tavoin.

Pakolaistilanne vuonna 2015 aiheutti epävarmuutta lukuisissa jäsenmaissa, sillä yhtenäistä turvapaikkapolitiikkaa pakolaisten auttamiseksi ei ollut (Hiltunen 2019). Lisäksi Lähi-idästä saapuneisiin pakolaisiin kohdistui rodullistamista ja heihin suhtauduttiin epäluuloisesti. Euroopan unionin ja valtioiden toiminta oli kuitenkin erilaista ukrainalaisten pakolaisten hakiessa turvapaikkaa. Tilanteen myötä Euroopan unioni otti käyttöön tilapäistä suojelua koskevan direktiivin, jolla ukrainalaisille myönnettiin väliaikaista suojelua (Maahanmuuttovirasto 2022). Kyseistä direktiiviä ei koskaan sovellettu vuonna 2015 tulleisiin pakolaisiin, vaan se aktivoitiin ensimmäistä kertaa vasta ukrainalaisten pakolaisten saapuessa. Yleisesti ottaen sekä eri maiden että niiden kansalaisten suhtautuminen Ukrainasta

saapuneisiin pakolaisiin oli myös huomattavasti positiivisempaa kuin aiemmin Lähi-idästä tulleiden pakolaisten kohdalla (Dražanová & Geddes 2023, 137–141).

Molemmista edellä mainituista pakolaistilanteista on myös uutisoitu globaalisti uutismedioissa laajalti, mutta aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta on käynyt ilmi, miten kyseinen uutisointi eri pakolaisryhmistä on poikennut merkittävästi toisistaan (mm. Ibáñez Sales 2023). Länsimainen media näyttää sokeutuneen Lähi-idän konflikteille ja sieltä Eurooppaan saapuvien pakolaisten kärsimykselle, mutta se osoitti uutisoinnin kautta huomattavaa sympatiaa ukrainalaisille pakolaisille. Kyseinen uutismedioissa esitetty solidaarisuus Ukrainasta tulleita pakolaisia kohtaan paljastaa sen, miten media suosii erityisesti niitä pakolaisia, joiden koetaan olevan jollain tapaa samankaltaisia ja lähempänä Euroopan kulttuurista identiteettiä. (Altam & Kokane 2023, 156.) Tämä kielii myös siitä, että ukrainalaiset pakolaiset eivät altistu rodullistamisen prosessille ja sen ilmentymille yhtä vahvasti kuin Lähi-idästä saapuneet pakolaiset.

Sosiaalista mediaa koskevassa tutkimuksessa on havaittu, että pakolaisryhmiin liittyvä keskustelu on yleisesti ottaen negatiivista ja siellä esiintyy rodullistettuihin pakolaisryhmiin kohdistettuja ennakkoluuloja (Savolainen 2015). Tämän myötä on alettu puhumaan digitaalisesta rasismista eli nimensä mukaisesti siitä, että yhteiskunnan digitalisoitumisen myötä rasismia esiintyy yhä enemmän myös Internetissä ja sosiaalisen median eri kanavissa. Kyseisen ilmiön taustalla vaikuttaa myös sosiaalisen median ”digitaalinen sananvapaus”, joka on antanut käyttäjille mahdollisuuden esittää rasistisia kommentteja ilman pelkoa seurauksista ja vastuuseen joutumisesta (Keum & Miller 2018, 782).

Tämän tutkielman tavoitteena on ymmärtää ja tutkia suomalaisen kantaväestön mielipiteitä ja asenteita liittyen Lähi-idästä ja Ukrainasta tulleisiin pakolaisiin. Samalla tarkastelen sitä, millaisena rodullistamisen ilmentymät näkyvät kyseisissä mielipiteissä. Aion toteuttaa tämän tarkastelemalla uutismedioiden julkaisemien pakolaistilanteisiin liittyvien uutisten kommenttikenttiä Facebook-yhteisöpalvelussa, jonne yksittäiset ihmiset voivat halutessaan kirjoittaa kommentteja. Näin ollen sosiaalinen media ja siellä esiintyvät näkemykset pakolaisista ovat tämän tutkimuksen keskiössä. Keum ja Miller (2018) nostavat esiin, miten verkkokokemuksissa esiintyvää rasismia ei ole juurikaan tutkittu, joten koen, että tutkielmani voi tarjota vastauksia kyseiseen ilmiöön liittyen. Kaiken kaikkiaan haluan siis tarkastella sitä, miten rodullistaminen näkyy suomalaisten kirjoittamissa kommentteissa ja miten tämä heijastaa sitä, kuinka eri pakolaisryhmiin suhtaudutaan.

2 Pakolaisuus

Yhdistyneiden kansakuntien eli YK:n pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen (77/1968) määritelmän mukaan pakolaisasema voidaan myöntää henkilölle, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi lähtömaassaan rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Näiden kriteerien täyttymisen myötä hänellä on oikeus hakea turvapaikkaa eli pakolaisasemaa jostakin valtiosta. Nykyään yhä useammat ihmiset ovatkin lähteneet etsimään turvapaikkaa muualta erilaisten konfliktien, sotien ja luonnonkatastrofien vuoksi. Näin ollen pakolaisten määrä maailmanlaajuisesti on noussut huomattavasti vuosien saatossa: vuoden 2022 loppuun mennessä pakolaisia oli lähes 35 miljoonaa ympäri maailmaa (UNHCR 2023, 14).

Pakolaisten asema on turvattu erilaisin sopimuksin, joihin kuuluvat pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus eli Geneven pakolaissopimus, muut ihmisoikeussopimukset ja EU-lainsäädäntö. Kyseisten sopimusten tavoitteena on ollut eurooppalaisen turvapaikkapolitiikan kehittäminen, turvapaikkamenettelyjen yhtenäistäminen, turvapaikanhakijoiden vastaanoton vähimmäisvaatimusten luominen ja Euroopan unionin sisäisen vastuunkannon vahvistaminen (Lyytinen 2019, 18). Tällä pyritään siihen, että kaikki sopimuksiin sitoutuneet maat, mukaan lukien Suomi, turvaavat pakolaisten oikeudet, tarjoavat keskenään samanlaiset vastaanotto-olosuhteet pakolaisille ja jakavat vastuuta pakolaisista tasaisesti keskenään.

Maailman pakolaistilanne onkin heijastunut myös Suomeen, joka on Euroopan unionin jäsenvaltiona sitoutunut edellä mainittuihin sopimuksiin ja vastaanottanut konfliktialueilta saapuneita pakolaisia. Vuodesta 2015 alkaen Suomi on vastaanottanut 27 000 kotimaastaan paennutta pakolaista, jotka ovat hakeneet turvapaikkaa Suomesta. Suurimmat pakolaisryhmät ovat saapuneet Suomeen Irakista, Afganistanista, Somaliasta, Venäjältä ja Syyriasta. Tämän lisäksi noin 65 000 ukrainalaiselle on myönnetty tilapäistä suojelua, mikä tarkoittaa sitä, että heille ovat saaneet oleskeluluvan sekä pääsyn koulutukseen ja työmarkkinoille. (Maahanmuuttovirasto 2022; Pakolaisneuvonta 2022).

Tässä tutkielmassa keskityn tarkemmin kahteen pakolaistilanteeseen ja niiden aikana Suomeen saapuneisiin pakolaisiin. Ensimmäisenä vertailukohtana ovat pakolaiset, jotka pakenivat Lähi-idästä Syyrian sisällissotaa, Afganistanin sotaa ja Irakin levottomuuksia vuonna 2015. Toisena pakolaisryhmänä ovat vuonna 2022 saapuneet ukrainalaiset pakolaiset, jotka joutuivat hakemaan turvapaikkaa Suomesta Venäjän aloittaman hyökkäyssodan takia.

3 Pakolaisten rodullistaminen

3.1 Rodun käsite ja rodullistamisen prosessi

Rodun käsite määritellään sosiaalisena konstruktiona, joka käyttää ihmisten välisiä ruumiillisia eroja symboloimaan laajempia eroja eri ihmisryhmien välillä. Käytännössä erot esimerkiksi ihonvärissä, fyysisessä rakenteessa tai hiusten tekstuurissa ymmärretään tällöin syvällisempinä eroina, joiden myötä oikeutetaan eriarvoistavia rakenteita ja valtasuhteita. (Omi & Winant 2014, 110–111.) Suomenkielisissä keskusteluissa rotu liitetään usein rassistiseen tapaan jaotella ihmisiä keskenään eriarvoisiin ryhmiin. Näin ollen käytän tässä tutkielmassa jatkossakin Keskinen, Mkweshan ja Seikkulan (2021) esimerkin mukaisesti ilmaisua rodun käsite, sillä se viittaa siihen, että kyse on pelkästään tietyn historian tuottamasta rassistisesta luokituksesta.

Rodullistamisen käsite viittaa puolestaan kehitykseen, jossa ajatukset rodun käsitteestä rakentuvat osaksi yhteiskunnallista todellisuutta sekä instituutioissa että myös arkipäiväisissä kohtaamisissa (Keskinen ym. 2021). Omi ja Winant (2014, 109) kuvaavat rodullistamista prosessina, jossa rodullisia kategorioita luodaan, muovataan ja tuhotaan. Rodullistamisen tausta on kolonialismin ajan sortavissa rakenteissa: rodun käsite syntyi kolonialistisen hallitsemisen ja luokittelun tarpeisiin (Keskinen ym. 2021). Nykyisin rodullistamiseen liittyvä prosessi alkaa uuden pakolaisryhmän saapumisesta: kyseiseen ryhmään suhtaudutaan alkuun ennakkoluuloisesti ja heidät nähdään erilaisina sekä kantaväestöstä poikkeavina. Tällöin rodullistamisen taustalla vaikuttavat uhkakuvat esimerkiksi siitä, että uudet maahantulijat heikentävät turvallisuutta tai vievät kantaväestön työpaikat. (Gans 2017, 342, 345.)

Rodullistamisen tapauksessa on tärkeää huomioida se, että valkoisuus on vallitseva normi, jonka pohjalta rodullistavia erotteluja luodaan. Valkoisuuden normia on tutkinut muun muassa Dyer (1997, 1–2), jonka mukaan valkoiset ihmiset nähdään puhtaasti ”vain ihmisinä”, kun taas muihin etnisyydeltään erilaisiin ihmisiin liitetään rodullistettuja käsitteitä ja ennakkoluuloja. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että valkoiset ihmiset eivät joudu käymään läpi rodullistamisen prosessia. Tähän liittyy myös valkoisen etuoikeuden käsite, joka havainnollistaa sitä, miten valkoiset ovat yhteiskunnallisesti paremmassa asemassa ja heillä on erilaisia elämää helpottavia etuoikeuksia. McIntosh (1989, 10–12) kuvaa valkoista etuoikeutta arkipäiväisten tilanteiden näkökulmasta: valkoinen ihminen voi nähdä itseltään

näyttäviä ihmisiä eri medioissa laajasti edustettuina ja hän voi käydä julkisilla paikoilla ilman häirityksi tulemista.

Tässä tutkielmassa rodullistaminen liittyy siihen, että Euroopan ulkopuolelta, tässä tapauksessa Lähi-idästä, tullessiin pakolaisiin kohdistuu syrjintää ja rasismia heidän alkuperänsä, kulttuurinsa ja ulkonäkönsä vuoksi. Ukrainalaiset pakolaiset eivät ole kokeneet yhtä vahvaa rodullistamista, sillä heistä suurin osa on edellä käsitellyn valkoisuuden normiin sopivia ja kulttuuriltaan sekä uskonnoltaan samankaltaisia suomalaisen kantaväestön kanssa. Erityisesti juuri uskonnolla on vahva merkitys rodullistamisen prosessissa, sillä Lähi-idästä saapuneiden muslimien mukana Eurooppaan tullutta islamin uskoa pidetään uhkana koko eurooppalaiselle identiteetille (Ezz El Din 2019, 94). Tiivistettynä voidaankin todeta, että rodullistamisen prosessi liittyy vahvasti sekä etnisiin, kulttuurisiin että uskonnollisiin tekijöihin.

3.2 Rodullistamisen ilmentymät

Rodullistamista tutkiessa tulee ottaa huomioon myös sen ilmentymät, sillä useimmiten ne aiheuttavat enemmän haittaa rodullistetuille ihmisryhmille kuin itse rodullistamisen prosessi (Gans 2017, 346). Rodullistamisen myötä syntyneet valtarakenteet ja ennakkoluulot vaikuttavat nimittäin siihen, miten kantaväestö suhtautuu tiettyihin pakolaisryhmiin ja kohtelee heitä. Yleensä rodullistettujen pakolaisryhmien kohtelu on ennakkoluulojen takia negatiivista, millä on vaikutusta myös siihen, miten pakolaiset kotoutuvat uuden kotimaansa yhteiskuntaan ja osallistuvat sen toimintaan. Gans (2017, 346–347) nimeää rodullistamisen ilmentymismuodoiksi muun muassa nimittelyn, syyttelyn, syrjinnän, ulossulkemisen, häirinnän ja vainoamisen.

Nämä edellä käsitellyt seuraukset voidaan nähdä rasismien ilmentyminä. Rodun ollessa käsite ja rodullistaminen prosessi, rasismi on näiden prosessien myötä muodostunut valtarakenne (Keskinen ym. 2021). Rasismi tarkoittaa kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (37/1970) mukaan ihonväriin, syntyperään tai etniseen alkuperään perustuvaa erottelua tai poissulkemista. Rasismilla pyritään ihmisoikeuksien tasapuolisen tunnistamisen ja nauttimisen rajoittamiseen poliittisella, taloudellisella tai sosiaalisella alalla. Tämän tutkielman kontekstissa rasismi ilmenee siinä, miten pakolaisryhmiin kuuluvia arvotetaan alempiarvoisiksi kuin muita ihmisryhmiä, jolloin heitä myös kohdellaan epätasa-arvoisesti.

Pakolaisryhmiin kuuluvat ihmiset joutuvat esimerkiksi usein kokemaan edellä mainittua syrjintää, eli heitä kohdellaan huonommin heidän jonkin henkilökohtaisen ominaisuutensa, kuten etnisen taustan, ihonvärin tai uskonnon, takia. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttaneista 42 prosenttia oli joutunut syrjinnän kohteeksi Suomessa. Yleisimmin syrjinnälle olivat altistuneet Afrikasta ja Lähi-idästä muuttaneet, kun taas vähiten syrjintää ovat kokeneet Venäjältä, Virosta ja muualta Euroopasta kotoisin olevat ihmiset. (Castaneda & Kuusio 2023.) Rodullistamisen prosessi ja vallitseva valkoisuuden normi ovat tässäkin tilanteessa selvästi läsnä, sillä kuten edellä mainitusta tutkimuksesta on käynyt ilmi, rodullistetut pakolaisryhmät kohtaavat enemmän syrjintää kuin valkoiset ja eurooppalaiseen identiteettiin sopivat ihmiset.

Syrjinnän ja rasismien muotoja ovat myös pakolaisryhmien poissulkeminen yhteiskunnasta ja heihin kohdistuva toiseuttaminen (Gans 2017, 346). Sosiaalinen poissulkeminen voidaan liittää osaksi toiseuttamisen prosessia, jonka Staszak (2009, 1) määrittelee ihmisten jakamisena kahteen ryhmään. Keskinen ym. (2021) selittävät tätä siten, että kun ”muista” rakennetaan kuvaa poikkeavina ja vähemmän sivilisoituneina, tällöin ”meitä” kuvataan normiin sopivina, edistyneinä, sivilisoituneina ja ylempiarvoisina. Näin ollen toiseuttamisen prosessissa toinen ihmisryhmä määritellään vähempiarvoiseksi ja se altistetaan syrjinnälle. Tämä erottelu perustuu pitkälti haitallisille ennakkoluuloille, joiden avulla ylläpidetään vallitsevia valtasuhteita.

Toiseuttaminen voidaan liittää myös hyvinvointisovinismiin, jossa ”muihin” kuuluvat pakolaisryhmät halutaan rajata sosiaalietuuksien ulkopuolelle, sillä heidän ei nähdä ansaitsevan suomalaisen hyvinvointivaltion tarjoamia etuja (Keskinen 2016). Avun ansaitsevuuden kriteerit, eli kontrolli, tarve, identiteetti, asenne ja vastavuoroisuus, ovat tässä tutkielmassa keskeisiä. Näiden kriteerien pohjalta voidaan ymmärtää paremmin sitä, kuinka ansaitsevina tietyt ihmisryhmät nähdään. (van Oorschot 2000.) Pakolaisten ei välttämättä uskota ansaitsevan hyvinvointivaltion tarjoamaa apua, sillä he eivät kuulu identiteetiltään ”meihin”. He eivät myöskään täytä kantaväestön silmissä vastavuoroisuuden kriteeriä, sillä Suomeen saapuneet pakolaiset eivät ole vielä omalla työpanoksellaan osallistuneet hyvinvointivaltion rakentamiseen ja ylläpitämiseen.

4 Pakolaisryhmät ja media

4.1 Eroavaisuudet pakolaisryhmiin kohdistuvassa uutisoinnissa

Pakolaiset ja heidän saapumisensa suurina joukkoina Eurooppaan on noussut myös yhteiskunnallisen keskustelun ja uutisoinnin aiheeksi useaan otteeseen. Erityisesti juuri vuoden 2015 ja 2022 pakolaistilanteiden myötä uutisointi pakolaisuudesta lisääntyi huomattavasti. Medialla on merkittävä asema yhteiskunnassa, sillä se tuottaa tietoa yhteiskunnallisista tapahtumista ja vaikuttaa samalla ihmisten ajatteluun. Matikaisen, Ojalan, Horowitzin ja Jääsaaren (2020, 14) mukaan Suomessa mediaan luotetaan vankemmin kuin muissa Euroopan unionin jäsenmaissa. Näin ollen myös sillä, mistä ja miten uutisoidaan, on paljon painoarvoa, sillä kansalaiset luottavat siihen, että uutismedioiden tuottama sisältö on puolueetonta ja todenmukaista.

Aiemmasta tutkimustiedosta onkin käynyt ilmi, miten pakolaisiin kohdistuva uutisointi on ollut erilaista ja luonut vastakkainasettelua eri pakolaisryhmien välille sekä vaikuttanut siihen, miten maiden kantaväestö suhtautuu maahan saapuviin pakolaisiin (Ibáñez Sales 2023). Lisäksi media on kyseisellä uutisoinnillaan edistänyt aiemmassa luvussa käsiteltyä rodullistamisen prosessia, pakolaisryhmiin kuuluvien toiseuttamista ja haitallisten ennakkoluulojen leviämistä kansalaisten keskuudessa. Esimerkiksi ukrainalaisia pakolaisia verrattiin muista maista, erityisesti Lähi-idästä, saapuviin pakolaisiin merkityksettömien kriteerien, kuten ihonvärin ja uskonnon, perusteella (Altam & Kokane 2023, 151). Uskonto onkin noussut vahvasti esiin Lähi-idästä saapuneiden islaminuskoisten pakolaisten kohdalla, sillä Ezz El Din (2019, 95) osoittaa, miten islamista luodaan jatkuvasti mediauutisoinnissa negatiivista kuvaa ja se liitetään muun muassa terrorismiin.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että ukrainalaisiin pakolaisiin kohdistuva uutisointi oli huomattavasti positiivisempaa. Sen sijaan uutisointi Lähi-idän pakolaisista oli negatiivisempaa ja se loi monenlaisia uhkakuvia, joiden myötä kyseiseen pakolaisryhmään suhtauduttiin ennakkoluuloisesti. (Martikainen & Sakki 2021, 2023.) Näin ollen uutisoinnin merkitys ja sen synnyttämät kaksoisstandardit erilaisista pakolaisryhmistä ovat tutkielmani aiheen kannalta merkittäviä, kun halutaan tutkia tarkemmin suomalaisten suhtautumista pakolaisiin uutismedioiden kommenttikentissä.

4.2 Suhtautuminen pakolaisryhmiin sosiaalisessa mediassa

Nykyajan yhteiskunnassa perinteisen uutisoinnin rinnalle on noussut myös sosiaalinen media, josta on tullut lukuisille ihmisille tärkeä tiedonhankinnan ja verkostoitumisen väylä. Sen keskustelualustat mahdollistavat kohtaamisia ja yhteisöllisyyden tunteita, mutta tämän lisäksi ne voivat kuitenkin edistää polarisaatiota, toiseuttamista ja vihapuheen leviämistä (Vaahensalo 2021, 1–2). Sosiaalinen media on olennainen käsite myös tämän tutkielman kannalta, sillä tulen tarkastelemaan ihmisten kirjoittamia kommentteja Facebook-yhteisöpalvelussa. Tämän takia onkin tarpeellista ymmärtää, miten sosiaalinen media toimii sekä edistää pakolaisryhmiin kohdistuvaa rodullistamisen prosessia.

Pakolaisuus herättää negatiivisia tunteita suomalaisten keskuudessa, sillä enemmistö katsoo, että liian suuri osa Suomeen tulevista maahanmuuttajista on pakolaisia (Haavisto 2023, 8). Sosiaalisen median eri muodot ovatkin tarjonneet uuden väylän edellä mainittujen maahanmuuttovastaisten mielipiteiden levittämiseen. Sosiaalisesta mediasta on tullut paikka, jossa kyseisiä mielipiteitä, jotka eivät ole muuten sosiaalisesti hyväksytyjä, voidaan ilmaista pienemmällä kynnyksellä. (Pantti 2016, 366.) Näin ollen myös rodullistamisen ilmentymät, kuten nimittely ja toiseuttaminen, ovat nykyään nähtävillä sosiaalisessa mediassa. Vaahensalo (2021, 1–2) käyttää tästä nimitystä toiseuttava verkkokeskustelu, joka on verkkovuorovaikutuksessa esiintyvää arvottavaa puhetta identiteeteistä, ihmisistä ja ryhmistä. Kyseinen puhe voi ottaa sosiaalisen median keskusteluissa pahimmillaan vihapuheen ja vähemmistöjä väkivaltaisesti syrjivän muodon: tällöin voidaan puhua digitaalisesta rasismista (Ozduzen, Korkut & Ozduzen 2021).

Pakolaisryhmiä koskevista verkkokeskusteluista on tehty aiempaa tutkimusta, joka on paljastanut, että maahanmuuttoon liittyvistä kommentteista suurimmassa osassa esiintyi negatiivisia tunteita, kuten halveksuntaa, ärsytystä ja pelkoa (Savolainen 2015). Tutkimusta on tehty eri maissa, mutta tulokset ovat olleet pitkälti samanlaisia maasta riippumatta. Esimerkiksi Turkissa syyrialaisiin pakolaisiin liittyvä verkkokeskustelu on ollut kielteistä: syyrialaisien elämäntyylin ei uskottu sopivan turkkilaiseen yhteiskuntaan, ja samalla syyrialaisia miehiä kuvailtiin vaarallisiksi tunkeilijoiksi (Ozduzen ym. 2021). Tässä tutkielmassa haluan kuitenkin tutkia nimenomaan Suomen kontekstia ja suomalaisten asenteita pakolaisia kohtaan. Lisäksi suoritan vertailua siitä, miten eri pakolaisryhmien rodullistaminen liittyy siihen, mihin sävyyn heistä puhutaan.

5 Tutkimusasetelma

5.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani tavoitteena on tarkastella, millaisin eri tavoin kantaväestö suhtautuu erilaisiin pakolaisryhmiin, eli tässä tapauksessa Lähi-idästä ja Ukrainasta saapuneisiin pakolaisiin. Tämän lisäksi selvitän, millaisina rodullistamisen merkitykset ovat nähtävillä edellä mainittujen pakolaisryhmien kohdalla. Tutkielman keskiöön nousee myös sosiaalisen median asema, sillä tulen tutkimaan aihetta sen perusteella, millaisia kommentteja ihmiset ovat jättäneet eri pakolaisryhmistä kertovien uutisten kommenttikenttiin Facebook-yhteisöpalvelussa. Rajaan tutkielmani koskemaan pelkästään Suomen tilannetta ja suomalaisen kantaväestön asenteita pakolaisia kohtaan, jottei aiheesta tule liian laaja. Aion toteuttaa tutkielman käyttämällä laadullisen sisällönanalyysin ja teemoittelun keinoja etsiessäni vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Aiempi tutkimustieto aiheesta painottuu pitkälti rodun käsitteeseen ja rodullistamisen prosessiin (ks. Gans 2017; Keskinen ym. 2021) sekä siihen, miten uutisointi eri pakolaisryhmistä on eronnut toisistaan (ks. Altam & Kokane 2023). Lisäksi tutkimusta on tehty pakolaisiin kohdistuvasta verkkokeskustelusta (ks. Savolainen 2015; Ozduzen ym. 2021), mutta kyseiseen aiheeseen liittyvää tutkimustietoa ei ole juurikaan saatavilla Suomen kontekstista. Tässä tutkielmassa syvennyinkin tarkemmin suomalaisten uutismedioiden tuottamien ja pakolaisiin liittyvien uutisten kommentteihin, joita on kirjoitettu Facebook-sivustolle. Tällä tutkimusaiheen rajauksella haluan tuottaa aiheeseen uutta näkökulmaa ja tutkia sitä, miten pakolaisten rodullistaminen tapahtuu uutismedioiden kommenttikentissä. Samalla saan nostettua esiin myös yksittäisten ihmisten mielipiteitä ja tutkittua niiden sisältämiä merkityksiä.

Edellä mainittujen tavoitteiden valossa tämän tutkielman tutkimuskysymykset ovat seuraavanlaiset:

- 1) Millaisia eroja kantaväestön suhtautumisessa eri pakolaisryhmiin on nähtävissä Facebook-yhteisöpalvelun kommenttikentissä?
- 2) Miten rodullistaminen näkyy näissä kommentteissa?

Tutkielman aihe on myös yhteiskunnallisesti merkittävä ja ajankohtainen, sillä yhteiskunta monikulttuuristuu jatkuvasti maahanmuuton myötä. Lisääntynyt maahanmuutto on johtanut

negatiivisiin lieveilmiöihin, mikä on nähtävissä nationalismin ja pakolaisvastaisuuden kasvamisena. Samalla kantaväestön maahanmuuttajiin liittyvät pelot ovat lisääntyneet ja ilmapiirin koetaan kiristyneen. (Jauhola, Keinänen, Oosi & Roos 2017, 23.) Tämän lisäksi media on tutkielman kannalta tärkeä aihe, sillä medialla koetaan olevan suurta vaikutusvaltaa sekä kansalaisten poliittisiin mielipiteisiin että itse poliittiseen päätöksentekoon (Matikainen ym. 2020, 2). Perinteisen median rinnalle on noussut myös sosiaalinen media, jossa pakolaisiin kohdistuvat verkkokeskustelut ovat Pantin (2016, 368) mukaan hyvin polarisoituneita, ja niissä esiintyy negatiivisia sekä rasistisia kommentteja. Näin ollen koen tarpeelliseksi tutkia sitä, millaisena pakolaisryhmien rodullistaminen näkyy sosiaalisen median kommenttikentissä.

5.2 Tutkimusaineiston keruu ja sen kuvaus

Tutkielman aineistona käytän aiempaa tutkimuskirjallisuutta ja iltapäivälehtien Facebook-yhteisöpalvelussa julkaistujen uutisten kommenttikenttien sisältöä. Etsin tutkimuskirjallisuutta useista eri lähteistä ja tietokannoista, kuten Google Scholarin, Volterin, Ebscon ja ProQuestin kautta. Löysin aiempaa tutkimusta aiheesta käyttämällä hakusanoina muun muassa termejä *Ukrainian/Syrian refugees, white privilege, refugee crisis, double standards between refugees, social media, digital racism, online discussions ja racialization*. Hain tietoa sekä suomeksi että englanniksi, mutta huomasin nopeasti, että aiempaa tutkimusta löytyi enemmän englanniksi. Näin ollen suurin osa tässä tutkielmassa hyödyntämästäni aineistosta tulee olemaan englanninkielistä. Toteuttamani kattavan tiedonhaun myötä löysin lopulta useamman mielenkiintoisen artikkelin, jotka toimivat tämän tutkielman teoreettisen viitekehyksen tukena.

Tutkimuskirjallisuuden lisäksi hain aineistoa Iltalehden ja Ilta-Sanomien Facebook-sivuilla julkaistujen uutisten kommenttikentistä. Tarkastelin tutkielman aiheen mukaisesti sellaisia uutisia, jotka liittyvät vuosien 2015 ja 2022 pakolaistilanteisiin. Uutisten tuli olla myös julkaistu kyseisten vuosien aikana. Uutisointia molempien vuosien pakolaistilanteista oli saatavilla hyvin paljon, joten poimin niiden joukosta sellaisia uutisia, joiden kommenttikentistä löytyi tutkielman kannalta relevanttia sisältöä. Valitsin keskenään mahdollisimman samankaltaisia uutisia, vaikka tämä osoittautui hieman haastavaksi, sillä kuten aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta on käynyt ilmi, pakolaistilanteista on uutisoitu eri sävyyn (ks. Altam & Kokane 2023).

Lopulta otin analyysin kohteeksi kumpaakin pakolaistilannetta kohden kolme uutista ja niiden kommenttikentät. Uutiset olivat sellaisia, joissa toistuivat samankaltaiset aiheet: pakolaisten auttaminen ja poliitikkojen lausunnot. Samankaltaisista aihealueista huolimatta jo teemoitteluvaiheessa pystyi huomaamaan, että kommenttien sävy vaihteli. Vuonna 2015 julkaistujen uutisten kommenttikentät täyttyivät negatiivisista kommentteista, kun taas vuonna 2022 suhtautuminen ukrainalaisiin pakolaisiin oli positiivisempaa. Lisäksi vuonna 2022 julkaistuissa uutisissa esiintyi paljon vertailua aiemmin saapuneiden Lähi-idän pakolaisten ja ukrainalaisten välillä. Kommentteja oli sadoittain ja jopa tuhansittain, joten valitsin tähän tutkielmaan vain osan näistä kommentteista, sillä en pystynyt ottamaan niistä kaikkia analyysin kohteeksi. Jätin analyysin ulkopuolelle muun muassa kommentit, joissa ei ollut tutkielmani kannalta merkittävää sisältöä tai ne eivät sopineet muodostamiini teemoihin. En huomionnut myöskään sellaisia kommentteja, jotka olivat vastauksia toisiin kommentteihin. Kyseiset uutiset otsikoineen ja niiden kommenttimäärät on esitelty tarkemmin liitteessä 1.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Lähestyin aihetta havaintojen pohjalta eli tein empiirisen tutkielman, joka perustui aiempaan tutkimukseen pakolaisryhmien rodullistamisesta ja heihin kohdistuvasta mediauutisoinnista sekä verkkokeskustelusta. Aiemman tutkimustiedon lisäksi käytin aineistona iltapäivälehtien Facebook-sivuille julkaistujen uutisten kommenttikenttien sisältöä, joten kyseessä on kvalitatiivinen eli laadullinen aineisto. Tutkimusmenetelmänä käytin laadullista sisällönanalyysia, jolla voidaan analysoida dokumentteja, tässä tapauksessa kommentteja, systemaattisesti ja objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Laadullinen sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 15). Hyödynsin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, sillä tutkielmassa on vahva teoreettinen tausta, joka vaikuttaa tapaan lukea ja tulkita kommentteja.

Aloitin aineiston keräämisen käymällä läpi Iltalehden ja Ilta-Sanomien Facebook-sivulla julkaistujen uutisten kommenttikenttiä, ja poimin sieltä olennaisia kommentteja. Tämän jälkeen teemoittelin kommentteissa esiintyneitä aiheita ja käsityksiä, jotka toistuivat useampaan otteeseen. Kyseisellä teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että sisällönanalyysin aineistoa pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan, jolloin on helpompi vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Analysoidessani pakolaisiin kohdistuvia kommentteja etsin niistä kohtia, joissa on havaittavissa rodullistamista ja erilaista suhtautumista eri pakolaisryhmiä kohtaan. Tämän pohjalta muodostin tutkielman

teoreettiseen viitekehykseen perustuen teemoja sen mukaan, millaisia näkemyksiä pakolaisista esiintyy useita kertoja.

5.4 Tutkimuseettiset kysymykset

Kaikkia tutkimuksia koskevat yleiset tutkimuseettiset periaatteet, jotka on määritelty Suomessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) toimesta: näihin periaatteisiin kuuluvat muun muassa tutkittavien ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön arvostaminen sekä tutkimuksen toteuttaminen siten, ettei tutkimuksesta aiheudu tutkittaville merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. Näiden lisäksi tutkimuksessa tulisi noudattaa ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023). Tämän tutkielman kohdalla tutkimuseettiset kysymykset liittyvät ennen kaikkea pakolaisuuteen ja sosiaalisen median tarjoamien aineistojen hyödyntämiseen.

Pakolaiset on tunnistettu haavoittuvaksi tutkimuskohteeksi, sillä he tulevat sodan ja konfliktien runtelemilta alueilta ja heillä voi olla pakolaismatkaan liittyviä traumaattisia kokemuksia. Pakolaisten haavoittuvan aseman myötä heidän ja tutkijan välille muodostuu väistämättä epätasainen valtasuhde. (Deps, Rezende, Andrade & Collin 2022, 2–3.) Tätä tutkielmaa varten en toteuttanut aineiston keräämiseksi esimerkiksi haastatteluja, joten en ollut suoraan yhteydessä pakolaistaustaisiin ihmisiin. Tästä huolimatta pakolaiset ja heidän rodullistamiseensa liittyvät ilmiöt ovat tutkielman keskiössä, joten minun oli tärkeää tunnistaa oma valta-asemani ja valkoinen etuoikeuteni aiheita tutkiessani. En ole itse joutunut kokemaan rodullistamista tai rasismia, joten olen siinä suhteessa etuoikeutettu. Tästä syystä pyrin perehtymään aiheeseen mahdollisimman hyvin ja lähestymään sitä hienotunteisesti.

Nykypäivänä sosiaalisesta mediasta on tullut tärkeä alusta tutkimusaineiston keräämisen kannalta, ja itsekin keräsin aineistoa Facebook-sivustolla julkaistujen uutisten kommenttikentistä. Tällöin yksityisyyden suojele nousee yhdeksi keskeisimmäksi eettiseksi kysymykseksi: sosiaalisen median aineistoihin liittyy lähes aina henkilötietoja, sillä palveluissa profiilit ovat kytköksissä suoraan oikeaan nimeen (Kosonen, Laaksonen, Terkamo-Moisio & Rydenfelt 2018). Käytin aineistona yksittäisten ihmisten kirjoittamia kommentteja, joten minun oli huolehdittava siitä, että kyseisten ihmisten yksityisyys säilyy. Näin ollen en sisällyttänyt aineistooni kommenttien kirjoittajien nimiä enkä mitään sellaista tietoa, josta heidät voi tunnistaa. Kaiken kaikkiaan toteutin tämän tutkielman pitämällä huolta siitä, että edellä mainitut tutkimuksen eettiset periaatteet toteutuivat.

6 Pakolaisryhmiin suhtautuminen ja rodullistaminen kommenttikentissä

Aloitin aineiston analyysin keräämällä uutisten kommenttikentistä sellaisia kommentteja, jotka liittyivät tutkielmani aiheeseen. Tästä jatkoin luontevasti teemoitteluun, jolloin etsin keräämästäni kommenttiaineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Tällöin painotetaan erityisesti sitä, mitä kustakin teemasta on sanottu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Teemojen muodostaminen oli melko vaivatonta, sillä kommenttikenttiin kirjoitettiin jatkuvasti samoihin aihepiireihin liittyvistä asioista. Sisällöllisesti nämä kommenttikentissä esiin nousevat näkemykset olivat kytköksissä pitkälti pakolaisuuden taustalla vaikuttaviin motiiveihin, kulttuurieroihin, pakolaisten ansaitsevuuteen ja huoleen rikollisuuden lisääntymisestä pakolaisuuden myötä. Taulukosta 1 on nähtävissä tarkemmin kyseiset teemat ja niihin liittyvien kommenttien kappalemäärä.

Taulukko 1 Teemat

Teema	Kommenttien määrä
Pakolaisuuden oikeat ja väärät syyt	35 kpl
Vieras ja tuttu kulttuuri	29 kpl
Pakolaisryhmien ansaitsevuus	46 kpl
Turvalliset ja vaaralliset pakolaiset	20 kpl

6.1 Pakolaisuuden oikeat ja väärät syyt

Pakolaisuuden ja omasta kotimaastaan lähtemisen taustalla vaikuttavat syyt ja motiivit nostetaan esiin lukuisissa kommentteissa. Sekä Lähi-idän että Ukrainan pakolaiset pakenivat sotaa ja epävakaita yhteiskunnallisia oloja, mutta kommentteissa luodaan selkeää vertailua eri pakolaisryhmien ja heidän lähtösyidensä välille. Tästä syntyy myös näkemys siitä, että pakolaisuuteen liittyy sekä oikeita että vääriä syitä. Kommenttoijien mukaan ukrainalaisilla on niin sanotusti oikeita syitä lähteä etsimään turvapaikkaa muualta Venäjän aloittaman sodan takia. Lähi-idän pakolaisten kohdalla luodaan puolestaan kuvaa siitä, että he ovat saapuneet

Suomeen vääristä syistä eli kattavan sosiaaliturvan vuoksi. Kyseinen vertailu pakolaisryhmien lähtösyistä on nähtävissä esimerkiksi seuraavassa kommentissa:

Kommentti 1. (vuodelta 2022)

”Näin se solidaarisuus toimii kun on todellisista, hätää kärsivistä ihmisistä kyse. Toista se on kun maahan tunkeudutaan ilman mitään todellista syytä ja mielessä ainoastaan rikokset ja raiskaukset sekä Kela-Gold. Käytetään systeemiä hyväksi ja kun kosahtaa niin lähdetään Malmöön. Silloin ei oikein hirveästi löydy sympatiaa. Eikä kyllä tarvikaan.”

Lähi-idästä saapuneista pakolaisista puhuttaessa viitataan useasti ”turvapaikkaturismiin” ja ”elintasopakolaisuuteen”. Kyseisillä termeillä tarkoitetaan sitä, että pakolaiset ovat lähteneet kotimaastaan todellisuudessa taloudellisten syiden takia, eivätkä he suinkaan pakene sotaa tai vainoa. Analysoimissani kommenttikentissä tähän elintasopakolaisuuteen liitetään useasti negatiivinen ajatus siitä, että Lähi-idän pakolaiset ovat tulleet Suomeen tekemään rikoksia ja asumaan puhtaasti vain Kelan tarjoamien etuuskien turvin.

Samankaltaiset näkemykset toistuvat myös muissa kommentteissa, joissa nostetaan esiin arvostelevia huomioita siitä, miten Lähi-idän miehet ovat tulleet Suomeen sotaa pakoon ja jättäneet perheensä kotimaahansa sodan keskelle. Kyseisten pakolaismiesten kuvaillaan saapuneen maahan ”merkkivaatteissa ja kalliin kännykän kanssa” ilman minkäänlaista todellista hätää. Näilläkin kommentteilla luodaan vahvaa vastakkainasettelua Lähi-idän ja Ukrainan pakolaisten välille. Ukrainalaisiin viitataan jatkuvasti ”oikeina pakolaisina”, sillä miehet jäivät sotimaan ja puolustamaan kotimaataan, kun taas naiset ja lapset lähtivät sodan jaloista hakemaan turvapaikkaa:

Kommentti 2. (vuodelta 2022)

”Lähi-idän konfliktialueilta tänne tuli iso määrä nuoria miehiä vaatimuksineen, ihmettelyä herätti naisten ja lasten puute, heidät oli jätetty sodan alle. Nyt tulee Ukrainasta oikeita pakolaisia, naiset ja lapset ensin. Miehet jäävät urheasti puolustamaan kotimaataan. Olen valmis auttamaan näitä pakolaisia.”

Yleisesti ottaen maahanmuuttoon ja pakolaisuuteen on liitetty usein myös ajatus siitä, että maahan saapuneet muuttajat palaisivat kotimaahansa muutaman vuoden päästä.

Todellisuudessa lukuisat pakolaiset ovat tulleet jäädäkseen, sillä esimerkiksi Lähi-idän pakolaisten kohdalla turvallinen paluu kotimaahan ei ole vielääkään mahdollista vakavan väkivallan uhan vuoksi (Frelick 2023). Lisäksi pakolaisten oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa (77/1968) kielletään lailla pakolaisten palauttaminen tällaiseen maahan, jossa heidän henkeään tai vapauttaan uhataan.

Kommenttikentissä tilanteesta luodaan kuitenkin kuvaa siitä, että Lähi-idän pakolaiset ovat tulleet Suomeen hyvinvointivaltion tarjoamien etuuksien perässä ilman todellista hätää eikä heillä ollut mitään aikomusta palata takaisin kotimaahansa. Ukrainalaisten pakolaisten nähdään puolestaan saapuneen Suomeen turvaan sodalta vain väliaikaisesti, sillä heidän oletetaan palaavan takaisin Ukrainaan heti sodan päätyttyä. Kyseistä tilannetta kuvataan esimerkiksi seuraavassa kommentissa, jossa toistuvat samankaltaiset käsitykset eri pakolaisryhmistä:

Kommentti 3. (vuodelta 2022)

”Toisesta maasta tuli geelitukat hienoineen tavaroineen. Näiden geelitukkien ei ole tarkoituskaan lähteä tästä maasta takaisin kotimaahansa. Kun taas toisesta maasta tulee naiset ja lapset joiden tarkoitus on poistua maasta heti kuin Ukrainassa tilanne rauhoittuu.”

Tiivistettynä tästä teemasta ja kommenteista on nähtävissä se, miten Lähi-idän ja Ukrainan pakolaisilla uskotaan olevan erilaisia motiiveja lähteä hakemaan turvapaikkaa Euroopasta. Kommenttien perusteella luodaan negatiivista vastakkainasettelua näiden kahden pakolaisryhmän välille ja korostetaan eroja heidän motiiveissaan ja oletetuissa paluusuunnitelmissaan. Lähi-idästä saapuneita pakolaisia kutsutaan ”elintasopakolaisiksi” ja ”sosiaalipummeiksi”, kun taas Ukrainan pakolaisia pidetään ”oikeina pakolaisina”, jotka ovat paenneet Venäjän aloittamaa hyökkäyssotaa. Suomalaiset suhtautuvat kommenttikentissä huomattavasti positiivisemmin ukrainalaisiin pakolaisiin: he ovat valmiita vastaanottamaan ukrainalaiset Suomeen ja tarjoamaan heille apuaan.

6.2 Vieras ja tuttu kulttuuri

Toinen tutkielman teemoista liittyy pakolaisten kulttuuriin ja uskontoon sekä niihin kohdistuviin rasistisiin käsityksiin. Useat kommentit perustuvat pelkoihin ja ennakkoluuloihin Lähi-idän pakolaisista: heidän väitetään olevan kotoisin alkeellisista oloista eikä heidän uskota noudattavan suomalaisen yhteiskunnan lakeja tai kunnioittavan naisia. Rodullistamista on tässä yhteydessä nähtävissä juuri edellä mainitun kaltaisissa kommenteissa. Pakolaisten ulkonäköön liittyviä piirteitä ei kommentoida paljoakaan, vaan rodullistaminen näkyy pitkälti negatiivisissa ajatuksissa ja mielipiteissä, jotka kohdistuvat Lähi-idän pakolaisiin.

Kommentoijat eivät myöskään osoita halua ymmärtää pakolaisten tapoja, vaan kommenteissa keskitytään pitkälti siihen, että suomalaisten tulisi puolustaa ja kunnioittaa omaa kulttuuriaan. Edellä mainittujen syiden myötä nähdään mahdottomana, että Lähi-idästä saapuneet

pakolaiset voisivat sopeutua kunnolla suomalaiseen yhteiskuntaan. Esimerkiksi alla olevassa kommentissa on nähtävissä rodullistamisen prosessin kautta syntyneitä vahingollisia yleistyksiä Lähi-idän maista tulleista pakolaisista:

Kommentti 4. (vuodelta 2015)

”On edesvastuutonta ottaa ihmisiä maista joissa ei ole minkäänlaista sivistystä, eletään kuin villi kanit, kytätään tyttöjä teitten varsilla ja raiskataan ja jopa tapetaan, onko tämä sivistyneen ihmisen käytöstä. Luuleeko kukaan että nämä oliot muuttuu täällä ja kotoutuu niin sanotusti, ei varmasti, onhan heille tavat opetettu jo lapsesta saakka niin syvälle pehmeisiin aivoihin ettei niitä mikään käännä. Naissukupuoli on heidän käsityksen mukaan niin alhainen että sille saa tehdä mitä vain, pitäähän jo käsittää että he uhraa vaikka henkensä tapojensa toteuttamiseksi, voiko tällainen muuttua, ei voi, ja siksi heitä ei pidä tänne päästää, he eivät sovi meidän kulttuuriin.”

Kulttuurierojen lisäksi kommentteissa lietsotaan paljon islamia koskevia uhkakuvia. Tämä ei ole uusi ilmiö, sillä pakolaisten saapuessa yhä suuremmin joukoin pelko erilaisista ”muista”, eli tässä tapauksessa muslimeista, on kasvanut. Pelon lisääntymisen myötä muslimit on alettu näkemään uhkana eurooppalaiselle identiteetille (Ezz El Din 2019, 94). Kommentoijien mielestä nämä ”muihin” kuuluvat ja uskonnoltaan erilaiset pakolaiset eivät tule sopeutumaan suomalaiseen kulttuuriin, arvomaailmaan tai ylipäätään ”kristittyyn maahan”. Näin ollen rodullistaminen voi kohdistua myös uskontoihin, kun rodullistetut pakolaisryhmät yhdistetään heti tiettyyn uskontoon ja heidät nähdään pelkästään sen edustajina (Joshi 2006, 216). Tässä tapauksessa kyseinen ilmiö näkyy siinä, miten Lähi-idän pakolaisista puhuttaessa kommentteissa nostetaan heti esiin islaminusko. Esimerkkinä islamiin negatiivisesti suhtautumisesta on seuraava kommentti, jossa luodaan uhkakuvaa tulevaisuuden Suomesta, joka on lopulta muuttunut islamilaiseksi valtioksi pakolaisten toimesta:

Kommentti 5. (vuodelta 2015)

”Maahanmuuttajat rakentavat Suomesta islamilaisen valtion. Kohta kielletään täälläkin Lucia-päivä, joulujuhlat, pääsiäinen jne, ettei loukata muslimeja. Tilalle saamme moskeijoita, julkisia eläinten puukotus tilaisuuksia, keskiaikaisen naisten kivetyksen torilla, joukkoraiskaukset tilaisuuden jne.”

Ukrainalaisiin pakolaisiin ei puolestaan liitetä minkäänlaisia rodullistettuja näkemyksiä, kuten Lähi-idän pakolaisten kohdalla tehtiin. Rodullistamisen sijasta kommentteissa koetaan tiettyä yhteenkuuluvuutta ukrainalaisten kanssa: heihin viitataan eurooppalaisina ja jopa suomalaisten ”veljeskansana”, joita on autettava. Lisäksi heitä kehutaan lukuisissa kommentteissa ja ukrainalaiset nähdään esimerkillisinä pakolaisina, jotka suomalaiset ottavat

hyvin vastaan. Uskonnoltaan ukrainalaiset ovat suomalaisen enemmistön tapaan kristittyjä, joten myöskään uskontoon liittyviä uhkakuvia ei nouse esiin samalla tavoin kuin islaminuskoisten Lähi-idän pakolaisten kohdalla. Näin ollen ukrainalaisten pakolaisten sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan ei myöskään uskottu olevan minkäänlaista ongelmaa:

Kommentti 6. (vuodelta 2022)

”Ukrainalaisten on helppo sopeutua Suomeen, omaavat saman kulttuurin, kun taas Lähi-idästä tulleella on arvostuksen puute länsimaista kulttuuria kohtaan. Ylimielinen asenne johtuu kulttuurien eroista, on tottunut arvostamaan vain omaa turvallista kulttuuria, silloin ei välttämättä ole tilaa nöyryydelle eikä vähään tyytymiselle, röyhkeys korostuu.”

Kulttuuriin ja uskontoon liittyvän teeman kannalta olennaista ovat jälleen erot suhtautumisessa eri pakolaisryhmiin. Samalla esiin nousee rodullistettuihin pakolaisryhmiin kohdistuvia ennakkoluuloja, jotka kohdistuvat pitkälti Lähi-idän pakolaisten vieraana koettuun kulttuuriin ja islaminuskoon. Monet kommentoijat ovat epäuskoisia sen suhteen, että Lähi-idästä tulevat pakolaiset voisivat sopeutua suomalaiseen liberaaliin yhteiskuntaan. Islaminuskoon liittyen esitetään monenlaisia uhkakuvia muun muassa siitä, että Suomessa omaksuttaisiin täysin kyseisen uskonnon tavat ja maastamme muovautuisi tulevaisuudessa islamilainen valtio. Ukrainalaisiin pakolaisiin suhtaudutaan kommentteissa paljon positiivisemmin ja heitä pidetään helpommin sopeutuvina, sillä he ovat kristittyjä ja kommentoijien mukaan lähempänä suomalaista kulttuuria kuin Lähi-idän pakolaiset.

6.3 Pakolaisryhmien ansaitsevuus

Ansaitsevuuteen liittyviä kommentteja esiintyy keräämässäni aineistossa selkeästi eniten. Kyseisellä käsitteellä viitataan van Oorschotin (2000, 36–37) mukaan kansalaisten halukkuuteen tukea tiettyjä ihmisryhmiä, kuten esimerkiksi vanhuksia, päihdeongelmaisia tai vähävaraisia. Tämän tutkielman kontekstissa käytän ansaitsevuuden käsitettä tutkiessani sitä, missä määrin minkäkin pakolaisryhmän nähdään ansaitsevan apua ja suomalaisen hyvinvointivaltion tarjoamia etuuksia.

Van Oorschotin (2000) tutkimista avun ansaitsevuuden kriteereistä identiteetillä, asenteella ja vastavuoroisuudella on tärkeä rooli tutkielmassani. Identiteetin kriteerin mukaisesti ukrainalaisten pakolaisten arvioidaan olevan enemmän ansaitsevampia, sillä heidän nähdään olevan kulttuuriltaan lähempänä kantaväestöä kuin Lähi-idän pakolaisten. Asenteen kriteeriin

liittyy puolestaan kiitollisuus, jota ukrainalaisten nähdään osoittaneen useaan otteeseen. Kolmas merkittävä kriteeri on vastavuoroisuus, joka täyttyy kantaväestön silmissä silloin, kun ukrainalaisten pakolaisten uskotaan olevan vastavuoroisia ja osallistuvan hyvinvointivaltion ylläpitoon. Lähi-idän pakolaisten koetaan puolestaan tulleen Suomeen ”sosiaalipummeiksi” ja elämään hyvinvointivaltion tarjoamien etuuksien turvin. Tämä ansaitsevuuteen perustuva erottelu eri pakolaisryhmien välillä on nähtävissä muun muassa seuraavasta kommentista:

Kommentti 7. (vuodelta 2022)

”Tässä huomaa eron, miten kansa suhtautuu oikeisiin pakolaisiin ja ”pakolaisiin” (lue = elintasosurffareihin ja turvapaikkashoppailijoihin). Kun on tulossa oikeita avuntarvitsijoita, eli sotaa karkuun lähteneitä naisia ja lapsia, otetaan heidät totta kai avosylin vastaan. Mutta kun tulee parhaassa palvelusiässä olevia nuoria miehiä vinkumaan puurosta ja rasismista, on suhtautuminen syystäkin kielteistä.”

Kommenteissa on nähtävissä viitteitä myös hyvinvointisovinismiin viittaavaan ajattelutapaan eli siihen, että hyvinvointipalvelut ja sosiaalietuudet halutaan rajata vain kantaväestölle (Keskinen 2016). Ajatus sosiaaliturvan rajaamisesta näyttää kohdistuvan kuitenkin vain Lähi-idästä tulleisiin pakolaisiin, joiden ajatellaan elävän maassamme suomalaisten verorahoilla. Tässäkin yhteydessä heitä kutsutaan kommenteissa useaan otteeseen ”sossun elintasopakolaisiksi” ja ”terroristeiksi”, joille ei tulisi suunnata yhtään avustuksia. Lisäksi kommentoijat kritisoivat sitä, miten etuuksia karsitaan vähävaraisilta ja vanhuksilta, jotta resursseja voidaan suunnata yhä enemmän pakolaisten auttamiseen. Kommenteissa esiintyykin paljon ärtymystä juuri sitä kohtaan, miksei ensin auteta suomalaisen kantaväestöön kuuluvia, jotka elävät huonoissa oloissa tai köyhyydessä.

Hyvinvointisovinismiin viittaavat näkemykset eivät kuitenkaan koske yhtä vahvasti Ukrainasta saapuneita pakolaisia. Ukrainalaiset nähdään ahkerina ja korkean työmoraalin omaavina ihmisinä, joita voidaan mielellään auttaa hyvinvointivaltion tarjoamien palveluiden kautta. Tämä näkemys välittyy kommenttien kautta, joissa keuhataan ukrainalaisten asennetta ja heidän osoittamaansa kiitollisuutta suomalaisia kohtaan. Lisäksi esiin nousevat kommentoijien mielipiteet siitä, että ukrainalaisia on kunnia auttaa. Monet myös jakavat kommenttikenttiin konkreettisia keinoja, joilla he olivat auttaneet Ukrainasta paenneita ihmisiä sodan alettua. Ihmisten näkemykset kulminoituvat usein lopulta siihen, että ”elintasopakolaiset” tulisi lähettää takaisin lähtömaihinsa, ja Suomessa tulisi keskittyä pelkästään ukrainalaisten auttamiseen:

Kommentti 8. (vuodelta 2022)

”Nyt on aika auttaa oikeita sotapakolaisia ja lähettää sossun elintasopakolaiset omia kehitysmaitansa rakentamaan. Kun sosiaaliturvillamme elävät tyhjäntoimittajat eivät ketään auta. Päinvastoin syövät vain oman maamme köyhien ja eläkeläisten pöydistä ruuat. Työätekevät ukrainalaiset sen sijaan, jotka eivät jää maatansa puolustamaan auttavat meidän maattamme työllään ja veroilla valtiotamme.”

Rodullistamisen prosessin kautta syntyneet käsitykset eri pakolaisryhmistä vaikuttavat myös kommentoijien näkemyksiin avun ansaitsevaisuudesta. Kommenteissa Lähi-idän pakolaisia toiseutetaan kutsumalla heitä muun muassa ”olioiksi”, jotka eivät ikinä sopeutuisi suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämänkaltaiset mielipiteet heijastavat sitä, että Lähi-idän pakolaisten ei nähdä ansaitsevan yhteiskunnan ja kansalaisten tarjoamaa apua. Ukrainasta saapuneisiin pakolaisiin ei kohdistu samanlaisia rodullistettuja kommentteja, mikä heijastelee sitä, että heitä pidetään enemmän ansaitsevina.

Tämänkin teeman kohdalla keskeistä on se, miten eri tavoin eri pakolaisryhmiin suhtaudutaan ansaitsevuuden kontekstissa eli miten heidän arvioidaan ansaitsevan apua hyvinvointivaltiolta. Kommenteissa esiintyy rodullistamisen prosessin kautta syntyneitä mielipiteitä, joiden mukaan Lähi-idästä saapuneiden pakolaisten pääsyä hyvinvointivaltion palvelujen pariin tulisi rajoittaa. Monet kommentoijat myös kannattavat kyseisten ”elintasopakolaisten” palauttamista takaisin lähtömaihinsa. Ukrainalaisia pakolaisia sen sijaan arvostetaan ja heidän nähdään ansaitsevan saamansa avustukset. Kommenttikentissä korostuvatkin ukrainalaisten saamat kehu heidän ahkeruudestaan ja positiivisesta asenteestaan, joista kommentoijien mukaan myös muiden pakolaisten tulisi ottaa mallia.

6.4 Turvalliset ja vaaralliset pakolaiset

Viimeinen teemoista liittyy erityisesti juuri Lähi-idän pakolaisten harjoittaman rikollisuuden ja väkivallan uhkaan. Ukrainalaisiin kohdistuvissa kommenteissa ei esiinny ollenkaan huolta sitä kohtaan, että heidän saapumisensa myötä erilaiset väkivallanteot lisääntyisivät. Lähi-idästä saapuneista pakolaisista puhuttaessa heihin puolestaan kohdistetaan jälleen rodullistettuja ennakkoluuloja ja heitä kutsutaan useissa kommenteissa ”raiskaajiksi” ja ”terroristeiksi”, jotka tulisi käännättää pois Suomesta. Näin ollen tähän teemaan liittyvissä kommenteissa luodaan erottelua turvallisten ja vaarallisten pakolaisten välille. Kielteinen suhtautuminen Lähi-idän pakolaisiin ja huoli suomalaisten turvallisuudesta ovat nähtävissä muun muassa seuraavassa kommentissa:

Kommentti 9. (vuodelta 2015)

”Ja oikeasti maassa maan tavalla tai maasta pois! Nämäkin raiskaajat välittömästi ensimmäisellä lennolla pois maasta! Ja mikä ihme siinä on että tunnetut terroristit saavat jonkun suojan jonka varjolla heitä ei saada pois maasta?”

Turvallisuuteen liittyvät kommentit keskittyvät erityisesti pakolaismiehiin, joita on muutenkin leimattu julkisessa keskustelussa väkivaltaisiksi ja naisia alistaviksi (Olivius 2016, 57).

Uhkakuvia seksuaalisesta väkivallasta lietsotaan kommenttikentissä huomattavasti eniten, kun Lähi-idästä saapuneiden miesten katsotaan tulleen Suomeen ”häiriköimään ja raiskaamaan suomalaisia naisia ja lapsia”. Tämäkin on yhdistettävissä rodullistamisen prosessiin, kun kaikki Lähi-idästä kotoisin olevat miehet leimataan yhtenäiseksi ja vaaralliseksi ryhmäksi, joka on uhka suomalaisten naisten turvallisuudelle. Seksuaalirikosten lisäksi kommentteissa nousevat esiin ajatukset aseiden väärinkäytöstä terrorismista ja muista viharikoksista.

Kommenteissa esiintyy myös pettymystä sitä kohtaan, että apua saaneet Lähi-idän pakolaiset eivät olleet osoittaneet kiitollisuuttaan suomalaisille, vaan sen sijasta heidän koetaan hyökkäävän auttajiaan vastaan väkivaltaisine tekoineen. Kyseinen näkemys käy ilmi seuraavasta kommentista:

Kommentti 10. (vuodelta 2022)

”Näinhän se menee ja sitten vielä nämä aiemmat pakolaiset hyökkäävät auttajiaan vastaan, pahoinpitelyjä, tappoja, lietsovat pelkoa kanta Suomalaisia kohtaan, jengit puukottaa, varastaa. Ruokkivaa kättä ei purra.”

Tämä käytös koetaan kommentoijien silmissä kiittämättömyyden osoituksena. Näitä aiheita käytetään todisteena siitä, että Lähi-idän pakolaisten vastaanottaminen ja auttaminen ei ole hyödyllistä. Suomalaisen hyvinvointivaltion ja sen kansalaisten tarjoamasta avusta huolimatta katkeran sävyisissä kommentteissa nähdään, että Lähi-idästä saapuneet pakolaiset ovat vastineeksi aiheuttaneet pelkästään ongelmia ja syyllistyneet rikoksiin.

Tiivistettynä viimeisestä teemasta nousee esiin se, miten Lähi-idän pakolaisia rodullistetaan ja leimataan useissa kommentteissa ”raiskaajiksi” ja heidän nähdään aiheuttaneen saapumisensa myötä yleistä turvallisuusuhkaa erityisesti suomalaisille naisille ja lapsille. Tähän teemaan voidaan liittää myös aiemmin käsitellyt kulttuurierot, joissa kuvaillaan sitä, miten Lähi-idän maista saapuneet tulevat sivistymättömistä oloista eivätkä ymmärrä suomalaisen yhteiskunnan lakeja. Ukrainalaisista pakolaista ei esiinny samanlaista keskustelua eikä heidän uskota syyllistyvän rikosten tekemiseen, sillä ukrainalaisten nähdään sopeutuvan hyvin suomalaisen yhteiskunnan oloihin ja kunnioittavan saamaansa apua.

7 Johtopäätökset

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää, miten suomalaisten asenteet ja rodullistamisen ilmentymät koskien Lähi-idän ja Ukrainan pakolaisia olivat nähtävillä Facebook-yhteisöpalvelussa julkaistujen uutisten kommenttikentissä. Toteuttamani tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen ja analyysimenetelmänä käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia sekä teemoittelua. Muodostin tutkielman teoreettisen viitekehyksen keskittymällä aiempaan tutkimustietoon rodullistamisesta ja pakolaisryhmiin kohdistuvasta uutisoinnista sekä verkkokeskustelusta. Aineistona toimi puolestaan Facebookissa julkaistujen pakolaisuutisten kommenttikenttien sisältö. Valitut uutiset ja niiden kommentit koskivat vuonna 2015 Lähi-idästä saapuneita pakolaisia ja vuonna 2022 turvapaikkaa hakeneita ukrainalaisia pakolaisia.

Tutkimuskysymykseni, joihin etsin vastauksia, olivat seuraavanlaiset:

- 1) Millaisia eroja kantaväestön suhtautumisessa eri pakolaisryhmiin on nähtävissä Facebook-yhteisöpalvelun kommenttikentissä?
- 2) Miten rodullistaminen näkyy näissä kommentteissa?

Lähi-idästä ja Ukrainasta saapuneiden pakolaisryhmien nähtiin kommenttoijien silmissä eroavan merkittävästi toisistaan niin kulttuuriltaan, tavoiltaan ja uskonnoiltaan. Kyseiset Suomeen saapuneet pakolaisryhmät joutuivatkin rodullistamisen prosessin kohteeksi, jossa kulttuuriin ja ulkonäköön liittyvät piirteet muovautuivat syvemmiksi eriarvoistaviksi rakenteiksi (Omi & Winant 2014). Tämän tutkielman kannalta oleellinen huomio oli se, että Lähi-idästä tulleet pakolaiset joutuvat kokemaan enemmän rodullistamisen negatiivisia ilmentymiä. Ukrainalaiset pakolaiset eivät nimittäin käyneet läpi yhtä vahvaa rodullistamista, sillä he ovat valkoisuuden normiin sopivia ja heidät nähdään kulttuuriltaan samankaltaisina Suomen kantaväestön kanssa.

Molemmat edellä mainitut pakolaistilanteet herättivät myös sekä julkisessa keskustelussa että mediassa paljon kysymyksiä ja erilaisia näkemyksiä. Aiemmasta tutkimustiedosta on käynyt ilmi, miten eri pakolaisryhmiin, tässä tapauksessa Lähi-idän ja Ukrainan pakolaisiin, suhtauduttiin uutismedioissa eri tavoin ja ryhmien välille luotiin vahingollista vastakkainasettelua (Altam & Kokane 2023). Media edesauttoi ylläpitämään ajatusta siitä, että Euroopan maaperältä paenneet pakolaiset ansaitsivat parempaa kohtelua kuin muualta maailmalta tulevat pakolaiset. Lähi-idän pakolaisten kohdalla heidän kotimaitaan kuvattiin uutisissa paikkoina, jotka eivät olleet sivilisoituneita, ja joissa epävakaa tilanne sekä sodat

olivat arkipäivää. (Ibáñes Sales 2023.) Kaksoisstandardien täyteinen uutisointi heijastui myös ihmisten asenteisiin ja sosiaalisessa mediassa käytävään keskusteluun eri pakolaisryhmistä.

Analysoimissani kommenttikentissä oli havaittavissa samanlaista negatiivissävytteistä ja pakolaisryhmien vertailuun pyrkivää keskustelua, jossa esiintyi rodullistamisen ilmentymiä. Muodostin kommenttien pohjalta neljä teemaa, joihin liittyvät aiheet toistuivat uutisten kommenttikentissä eniten. Nämä teemat olivat pakolaisuuden oikeat ja väärät syyt, vieras ja tuttu kulttuuri, pakolaisryhmien ansaitsevuus sekä turvalliset ja vaaralliset pakolaiset. Tutkielmani tulokset olivat linjassa aiempien tutkimusten kanssa, joissa oli tutkittu pakolaisryhmien rodullistamista ja heihin kohdistuvan uutisoinnin sekä verkkokeskustelun eroavaisuuksia (ks. Keskinen ym. 2021; Ibáñes Sales 2023; Pantti 2016). Tässä tutkielmassa kuitenkin yhdistin kaikki edellä mainitut tutkimusaiheet ja sain uutta tietoa siitä, miten rodullistaminen näkyy uutisten kommenttikentissä Facebook-yhteisöpalvelussa.

Pakolaisuuteen liittyvien uutisten kommenttikentissä luotiin kantaväestön toimesta vahvaa vastakkainasettelua ja vertailua eri pakolaisryhmien välillä. Kommenteissa oli havaittavissa muun muassa erontekoa Lähi-idän ”elintasopakolaisten” ja Ukrainasta saapuneiden ”oikeiden pakolaisten välillä”. Kantaväestön edustajat esittivät näkemyksiä, joiden mukaan Lähi-idän pakolaiset saapuivat Suomeen paremman elintason perässä ilman oikeaa hätää, joten heidät voitaisiin palauttaa takaisin lähtömaihinsa, jotta resurssit pystyttäisiin kohdistamaan ukrainalaisten auttamiseen. Näin ollen kommenteissa luotiin kuvaa siitä, että pakolaisuuden taustalla vaikutti sekä ”oikeita” että ”vääriä” syitä. Ukrainalaisten syyt lähteä hakemaan turvapaikkaa olivat oikeita, sillä miehet olivat jääneet Ukrainaan sotimaan, kun taas naiset ja lapset pakenivat Venäjän aloittamaa sota. Lähi-idästä saapuneiden pakolaisten nähtiin puolestaan tulleen Suomeen vain väärin syiden eli tässä tapauksessa sosiaaliturvan perässä.

Tutkielmani kannalta tärkeä ilmiö oli myös rodullistamisen prosessi, jossa ulkonäköön tai kulttuuriin liittyvät eroavaisuudet nähdään syvempinä eroina, joiden kautta oikeutetaan eriarvoistavia ja syrjiviä rakenteita (Omi & Winant 2014, 110–111). Kommenteissa ei juurikaan esiintynyt rodullistettuihin pakolaisryhmiin kuuluvien ulkonäköön liittyviä negatiivisia kommentteja, vaan rodullistaminen ja rasismi olivat enemmän nähtävissä ennakkoluuloissa ja käsityksissä eri pakolaisryhmistä.

Kommenttikentissä korostuivat muun muassa ajatukset Lähi-idän pakolaisten mukanaan tuomasta vieraasta ja vaarallisesta kulttuurista. Kommenteissa viitattiin muun muassa siihen, että Lähi-idän maissa ei ole minkäänlaista sivistystä: naisia väitettiin raiskattavan kadulla ja

eläimiä puukotettavan kuoliaaksi uskonnon nimissä. Nämä käsitykset olivat yhdistettävissä rodullistamiseen, kun Lähi-idän pakolaisista luotiin kuvaa sivistymättömänä ja vähempiarvoisena ihmisryhmänä, joka on kotoisin alkeellisista oloista eikä näin ollen pysty sopeutumaan liberaaliin ja uskonnoltaan kristilliseen yhteiskuntaan (Keskinen ym. 2021). Ukrainalaisiin pakolaisiin viitattiin kantaväestön toimesta puolestaan uljaana ”veljeskansana”, joiden kulttuuri sopi suomalaiseen yhteiskuntaan. Heihin ei kohdistunut yhtä vahvaa rodullistamisen prosessia, sillä suomalaiset vaikuttivat kokevan tiettyä samankaltaisuutta ja sympatiaa ukrainalaisia sekä heidän tilannettaan kohtaan. Kommenttien taustalla voidaan nähdä, miten ukrainalaiset olivat suomalaisten mielestä valkoisuuden normiin ja ”meihin” sopivia (ks. Dyer 1997; Keskinen ym. 2021), joten heidät otettiin myös sosiaalisen median keskusteluissa paremmin vastaan kuin Lähi-idän pakolaiset.

Kaiken kaikkiaan tutkielmani käsitteli ajankohtaista ja merkittävää aihetta, sillä yhteiskuntamme monikulttuuristuu jatkuvasti, ja monet pakolaiset ovat tulleet jäädäkseen. Lisäksi sosiaalisen median kasvu ja sen keskustelualustat tarjoavat ihmisille uusia kohtaamispaikkoja, mutta ne voivat toisaalta myös lisätä polarisaatiota ja eri ihmisryhmien, tässä tapauksessa pakolaisryhmiin kuuluvien, toiseuttamista (Vaahensalo 2021, 1–2). Tutkielmastani kävikin ilmi, miten keskustelupalstoilla esiintyi vastakkainasettelua Lähi-idästä ja Ukrainasta saapuneiden pakolaisten välillä, ja erityisesti Lähi-idän pakolaisiin liitettiin rodullistettuja ennakkoluuloja. Näin ollen tutkielmani vahvuutena oli se, miten se onnistui nostamaan esiin vahingollisia stereotyyppioita ja monikulttuurisuuteen liittyviä haasteita. Kyseisten ongelmien tunnistaminen on ensimmäinen askel siinä, että ne voidaan ratkaista ja lisätä samalla arvostusta monikulttuurisuutta kohtaan.

Toisaalta tutkimusta suhtautumisesta pakolaisryhmiin voitaisiin vielä laajentaa ja syventää, sillä tutkielmassani oli varsin rajallinen aineisto, joka heijasti vain osaa väestön mielipiteistä. Jatkotutkimuksessa voitaisiinkin hyödyntää laajempaa aineistoa ja tutkia esimerkiksi sitä, miten asenteet pakolaisia kohtaan vaihtelevat eri yhteiskuntaluokissa. Tiivistetysti tutkielmani korosti kuitenkin tarvetta puuttua haitallisiin stereotyyppioihin eri pakolaisryhmistä ja pyrkiä samalla rakentamaan tasavertaisempaa yhteiskuntaa, jossa osataan arvostaa monikulttuurisuuden tuomia mahdollisuuksia.

Lähteet

- Altam, Saleh & G. D. Kokane (2023) White Privilege in Times of War: Media Narratives of the Conflict in Ukraine. *South Asian Journal of Social Sciences and Humanities* 4(2), 151–164. <https://doi.org/10.48165/sajssh.2023.4209>.
- Castaneda, Anu & Kuusio, Hannamaria (2023) *MoniSuomi 2022 ilmiöraportti: Syrjintäkokemukset. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.*
<https://repo.thl.fi/sites/monisuomi/monisuomi22/ilmiot/syrjintakokemukset.html>.
- Deps, Patricia & Rezende, I. & Andrade, Maria Angélica Carvalho & Collin, S. M. (2022) Ethical issues in research with refugees. *Ethics, Medicine and Public Health*, 1–7. <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2022.100813>.
- Dražanová, Lenka & Geddes, Andrew (2023) Attitudes towards Ukrainian Refugees and Governmental Responses in 8 European Countries. Teoksessa Carrera, Sergio & Ineli-Ciger, Meltem (toim.) *EU Responses to the Large-Scale Refugee Displacement from Ukraine: An Analysis on the Temporary Protection Directive and Its Implications for the Future EU Asylum Policy*. European University Institute, 135–162. <https://doi.org/10.2870/90812>.
- Dyer, Richard (1997) *White*. New York: Routledge.
- Ezz El Din, Mahitab (2019) News Media Racialization of Muslims: The Case of Nerikes Allehanda's Publishing of the Mohamed Caricature. Teoksessa Hervik, Peter (toim.) *Racialization, Racism, and Anti-Racism in the Nordic Countries*, 93–109. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-74630-2>.
- Frelick, Bill (2023) No, Syria Is Still Not Safe for Refugee Returns. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/news/2023/09/29/no-syria-still-not-safe-refugee-returns>. (viitattu 31.3.2024)
- Gans, Herbert (2017) Racialization and racialization research. *Ethnic and Racial Studies* 40(3), 341–352. <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1238497>.
- Haavisto, Ilkka (2023) *Maahanmuuton leirit: Eripuraiset suomalaiset lämpenevät työperäiselle maahanmuutolle. EVA Analyysi.*
- Hiltunen, Anna-Kaisa (2019) *Euroopan porteilla: Turvapaikkapolitiikan vaikeat vaiheet.* Helsinki: Gaudeamus.
- Ibáñez Sales, Matias (2023) *The Refugee Crisis' Double Standards: Media Framing and the Proliferation of Positive and Negative Narratives During the Ukrainian and Syrian*

- Crises. EuroMeSCo Policy Brief nro. 129. <https://www.euromesco.net/wp-content/uploads/2023/03/Policy-Brief-N%C2%BA129-1.pdf>.
- Jauhola, Laura & Keinänen, Janika & Oosi, Olli & Roos, Joanna (2017) Miten meillä menee? Kartoitus väestösuhteiden tilasta Suomessa – painopisteenä vastaanottokeskuspaikkakunnat. Oikeusministeriön julkaisu 32/2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-596-6>.
- Joshi, Khyati Y. (2006) The Racialization of Hinduism, Islam, and Sikhism in the United States. *Equity & Excellence in Education* 39(3), 211–226. <https://doi.org/10.1080/10665680600790327>.
- Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (37/1970) <https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1970/19700037>.
- Keskinen, Suvi (2016) From welfare nationalism to welfare chauvinism: Economic rhetoric, the welfare state and changing asylum policies in Finland. *Critical Social Policy* 36(3), 352–370. <https://doi.org/10.1177/0261018315624170>.
- Keskinen, Suvi & Mkwesha, Faith & Seikkula, Minna (2021) Teoreettisen keskustelun avaimet – rasismi, valkoisuus ja koloniaalisuuden purkaminen. Teoksessa Keskinen, Suvi & Seikkula, Minna & Mkwesha, Faith (toim.) Rasismi, valta ja vastarinta: rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa.
- Keum, Brian TaeHyuk & Miller, Matthew J. (2018) Racism on the Internet: Conceptualization and Recommendations for Research. *Psychology of Violence* 8(6), 782–791. <https://doi.org/10.1037/vio0000201>.
- Kosonen, Miia & Laaksonen, Salla-Maaria & Terkamo-Moisio, Anja & Rydenfelt, Henrik (2018) Sosiaalinen media ja tutkijan etiikka. *Etiikka.fi*. <https://etiikka.fi/tutkimusetiikka/sosiaalinen-media-ja-tutkijan-etiikka/>.
- Lyytinen, Eveliina (2019) Johdanto. Teoksessa Lyytinen, Eveliina (toim.) Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa. Turku: Painosalama.
- Maahanmuuttovirasto (2016) Vuonna 2015 myönnettiin hieman yli 20 000 oleskelulupaa, uusia Suomen kansalaisia reilut 8 000. <https://migri.fi/-/vuonna-2015-myonnettiin-hieman-yli-20-000-oleskelulupaa-uusia-suomen-kansalaisia-reilut-8-000>. (viitattu 5.5.2024)
- Maahanmuuttovirasto (2022) Suomi myöntää Ukrainasta paenneille tilapäistä suojelua – käytössä ensimmäistä kertaa. <https://migri.fi/-/suomi-myontaa-ukrainasta-paenneille-tilapaista-suojelua-kaytossa-ensimmaista-kertaa>. (viitattu 7.2.2024)

- Maahanmuuttovirasto (2023) Maahanmuuttoviraston tilastopalvelu. <http://tilastot.migri.fi/>.
(viitattu 29.2.2024)
- Martikainen, Jari & Sakki, Inari (2021) Visual (de)humanization: construction of Otherness in newspaper photographs of the refugee crisis. *Ethnic and Racial Studies* 44(16), 236–266. <https://doi.org/10.1080/01419870.2021.1965178>.
- Martikainen, Jari & Sakki, Inari (2023) Visual humanization of refugees: A visual rhetorical analysis of media discourse on the war in Ukraine. *British Journal of Social Psychology* 63(1), 106–130. <https://doi.org/10.1111/bjso.12669>.
- Matikainen, Janne & Ojala, Markus & Horowitz, Minna & Jääsaari, Johanna (2020) Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: instituutiot, journalismi ja mediasuhde. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisusarja. <http://hdl.handle.net/10138/319153>.
- McIntosh, Peggy (1989) *White Privilege: Unpacking the Invisible Knapsack*. Peace and Freedom Magazine.
- Olivius, Elisabeth (2016) Refugee men as perpetrators, allies or troublemakers? Emerging discourses on men and masculinities in humanitarian aid. *Women's Studies International Forum*, 56–65. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2015.12.004>.
- Omi, Michael & Winant, Howard (2014) *Racial Formation in the United States*. New York: Routledge.
- Ozduzen, Ozge & Korkut, Umut & Ozduzen, Cansu (2021) “Refugees are not welcome”: Digital racism, online place-making and the evolving categorization of Syrians in Turkey. *New Media & Society* 23(11), 3349–3369.
<https://doi.org/10.1177/1461444820956341>.
- Pakolaisneuvonta (2022) Tilapäisen suojelun direktiivi tarjoaisi turvaa Ukrainasta pakeneville. <https://www.pakolaisneuvonta.fi/tilapaisen-suojelun-direktiivi-tarjoaisi-turvaa-ukrainasta-pakeneville/>. (viitattu 22.4.2024)
- Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (77/1968)
https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2#idm46651396797280.
- Pantti, Mervi (2016) “Despicable, Disgusting, Repulsive!!!” Public Emotions and Moralities in Online Discussions About Violence Towards Refugees. *Javnost: The Public* 23(4), 363–381. <http://dx.doi.org/10.1080/13183222.2016.1248099>.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) *KvaliMOTV -menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>.

- Savolainen, Reijo (2015) Expressing Emotions in Information Sharing: A Study of Online Discussion about Immigration. *Information Research* 20(1).
<https://www.informationr.net/ir/20-1/paper662.html#.WBUP-k27prQ>.
- Staszak, Jean-François (2009) Other/Otherness. Teoksessa Kitchin, Rob & Thrift, Nigel (toim.) *International Encyclopedia of Human Geography*. Amsterdam: Elsevier.
<https://doi.org/10.1016/B978-008044910-4.00980-9>.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023.
https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf.
- UNHCR (2023) *Global Trends: Forced Displacement in 2022*. United Nations High Commissioner for Refugees. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/2023-06/global-trends-report-2022.pdf>.
- Vaahensalo, Elina (2021) Samanlaista toiseuttamista, erilaisia toisia: Toiseuttavan verkkokeskustelun muodot anonyymeissä suomenkielisissä keskustelukulttuureissa. *Media & viestintä* 44(3), 1–29. <https://doi.org/10.23983/mv.111507>.
- van Oorschot, Wim (2000) Who should get what and why? On deservingness criteria and the conditionality of solidarity among the public. *Policy and Politics: Studies of local government and its services* 28(1), 33–48. <https://doi.org/10.1332/0305573002500811>.

Liitteet

Liite 1. Uutis- ja kommenttiaineisto

Uutiskanava	Uutisen otsikko	Julkaisupäivä	Uutisen kommentit / käytetyt kommentit
Iltalehti	Pakolaistilanne sai suomalaiset auttamaan – Nälkäpäivä-keräyksestä ennätystulos	20.10.2015	366 / 21
Iltalehti	Puoluejohtajilta yhteinen kannanotto: Kaikkia turvapaikanhakijoita ei saa leimata yksittäisten tekojen takia	29.11.2015	107 / 10
Iltalehti	Niinistö komppaa Urpilaista ja Amirkhania: Maassa maan tavalla	5.12.2015	305 / 23
Iltalehti	Ovatko suomalaiset kaksinaismoralisteja? Halla-aho Ukrainan pakolaisista: ”Lapsia, jotka puristavat hädissään nallekarhua”	12.3.2022	2000+ / 28
Iltalehti	Suomeen odotetaan 40 000–80 000 sotapakolaista – näin Suomi haluaa auttaa ukrainalaisia	23.3.2022	371 / 16
Ilta-Sanomat	Ukrainalaiset käärivät hihansa ja tekivät upean eleen kiitoksena ihmisten avusta	3.5.2022	400 / 32